

Nhàn đàm v chuy n ông đ

Tác Giả: M c Sinh – Lê Huy Hoàng
Thứ Tư:, 11 Tháng 1 Năm 2012 08:34

Nói tóm lại, vì c “bày m c tàu gi y đ” ngày xưa không phải là vì c làm c a b c tức nhỏ, danh sĩ, mà là vì c c a nh ng th y khóa th t th ...

M i năm hoa đào n
L i th y ông đ già,
Bày m c tàu gi y đ,
Bên ph đồng ng i qua...
(trích “Ông Đ” – Vũ Đình Liên)

M i năm T t đ n, đ c l i m y câu th trên c a th y Liên, ch c h n nhi u ng i c m th y ng m ngòi ti ng nu i cho “m t th i vang bóng” c a Hán h c và c a cái thú xin ch . Tôi ch xin m n m y câu th trên đ m đ u bài vi t, ch tuy t nhiên không mu n bình lu n thêm v giá tr ngh thu t c a bài th y n a – đó là m t bài th hay n i ti ng mà đã đ c r t nhi u b n yêu th bình lu n. Tôi mu n nhàn đàm đôi câu v cái hình t ng ông đ xưa nay, đúng sai m c lòng, nhân T t s p đ n th i “mua vui cũng đ c m t vài tr ng canh”.

Ông đ xưa

Ng i cho ch đ u xuân, phải nói luôn, không trùng v i khái ni m “ông đ”. “Đ” là “sinh đ”, là h c trò, là anh khóa, là ng i thi đ c p th p. “Ông đ” nói cách khác là anh khóa đã v già, th ng thì đi d y ch trong làng. Đó là đ nh nghĩa có ph n không đ c khoa h c l m, tôi c t m nêu ra v y cho b n đ c đ hình dung, ch ch a có đ u ki n kh o c u chi ti t.

Còn ng i cho ch đ u xuân, thì đ u tiên là ng i bi t ch , bi t vi t. Bi t ch , bi t vi t, tôi c t m g i là các nhà nho, các nhà nho cũng chia làm 2 lo i: m t lo i g i là “tức nhỏ”, t c là nh ng ng i hi u bi t uyên bác v Hán h c, văn hóa, th m chí th pháp (tôi nói “th m chí” vì nhà th pháp cũng khác v i tức nhỏ); còn lo i n a là “h nho” t c là nh ng k ch t m ch ng trích cú. N ng n h n thì ta x p thêm m t lo i g i là “khuy n nho” (sau này “khuy n nho” có nghĩa là m t tr ng phái tri t h c ph ng Tây – cái này không bàn), là nh ng k t i tài t m ch ng trích cú cũng không có, ch bi t d m ba ch đ vi t cái s .

Gi ta bàn th đ n chuy n xin ch ngày xưa. Ng i xin ch cũng có d m b y lo i, đ i đ chia ra

thành phồ n trí thồ c và thành phồ n khác. Đờ u năm ngồ i ta muồ n có chồ treo trong nhà, âu cũng là chuyề n thồ ng. Ngồ i biồ t thì đờ n thồ nh chồ cồ a mồ t bồ c trí giồ tức nho nào đó, nhồ chúng ta cũng nghe nhiồ u chuyề n ngồ i ta đờ n xin chồ cồ a Nguyồ n Khuyồ n hay Tú Xồ ng, hoồ c Cao Bá Quát. Nhồ ng bồ c trí giồ y, không bao giồ làm cái chuyề n “bày mồ c tàu giồ y đờ bên phồ đông ngồ i qua” cồ, hồ cho rồ ng nhồ vồ y là thồ p kém và coi thồ ng chồ thánh hiồ n. Tồ t nhiên không phồ i ai đờ n thồ nh chồ mà hồ cũng cho, và mồ i khi cho chồ thồ ng hồ phồ i suy nghĩ vồ nồ i dung mồ t cách kồ lồ ng. Ngồ i đi xin cũng thồ ng không hay nói luôn là “nhà con xin chồ này chồ này”, mà tùy “thồ y” thồ y chồ nào hồ p, câu nào hồ p sồ cho. Các bồ c tức nho nồ u có giao tình thì cũng hay tồ ng chồ cho nhau.

Cũng có nhồ ng lúc các cồ Nguyồ n Khuyồ n, Tú Xồ ng cho chồ nhồ ng ngồ i lao đờ ng bình thồ ng, y là khi các cồ cồ m mồ n cái tính cách tâm hồ n cồ a hồ mà không tồ chồ i, tuy nhiên viồ t cái gì, viồ t Nôm hay chồ cũng phồ i hồ p lý .

... và đờ nay

Còn nhồ ng ngồ i suy vi hồ n, Tồ t đờ n nhà nghèo khồ, không có tiồ n, cũng lồ i không phồ i có tài năng xuồ t chúng chi lồ m đờ ngồ i ta mồ tiồ ng mà tìm đờ n, thì mồ i phồ i trồ i chiồ u bày giồ y đờ ng, trồ c cồ ng đình chùa đờ bán chồ – lúc này thồ c sồ là mua bán chồ không còn là tồ ng chồ, thồ nh chồ nồ a, mồ c dù ngồ i mua cũng rồ t trần trồ ng. Thành phồ n nhồ ng ngồ i mua chồ cũng rồ t tồ p, có bà con nông dân, có thồ ng nhân, lính tráng... duy không có nhồ ng bồ c tức nho mà thôi! Mà ít khi nhồ ng “ông đờ” bán chồ có thồ tồ chồ i ngồ i đờ n xin, vì lý do đờ ng tiồ n bát gồ o; nồ u thồ c sồ tồ chồ i, hồ đã không đi bán chồ. Nói tóm lồ i, viồ c “bày mồ c tàu giồ y đờ” ngày xồ a không phồ i là viồ c làm cồ a bồ c tức nho, danh sĩ, mà là viồ c cồ a nhồ ng thồ y khóa thồ t thồ, cho dù hồ biồ t viồ c làm đó không còn giồ đờ c chút thanh cao cồ a ngồ i đờ c sách, nhồ ng vì miồ ng cồ m manh áo mà đành phồ i làm.

Cuồ i cùng, phồ i nói thêm mồ t đờ u nồ a, đó là bài này hoàn toàn không nói gì đờ n chuyề n “thồ pháp”, vì cho chồ không đờ ng nghĩa vồ i thồ pháp, ngồ i cho chồ cũng không hồ n đã là nhà thồ pháp. Chuyề n thồ pháp, tôi xin đành không dám bàn tiồ ng nào đờ bài này.

Ngày nay, Tồ t đờ n ngồ i ta lồ i đi xin chồ, hay nói thồ ng ra là mua bán chồ, nhan nhồ n ngoài vồ a hề Văn Miồ u. Viồ c xin chồ cho chồ đờ u xuân là phong tồ c lâu đờ i, xin chồ cho chồ thồ nào là thanh, thồ nào là tồ c, cồ ngồ m là thồ y.